

OVER ENKELE REGLEMENTEN UIT HET BEGIN VAN DE 19de EEUW IN VERBAND MET HET BROOD

Het verbruik van brood is vermoedelijk in de laatste twintig jaar merkbaar gedaald; een aantal bakkerijen hebben hun deur gesloten, dit omdat de bakker te oud werd of het beroep hem te zwaar woog, of ook nog omdat hij geen personeel meer kan aanwerven. Andere bakkers bakken nog zelf enkel wat kleingoed en het brood, dat ze verkopen, komt van grote broodfabrieken. Ook het brood is van uitzicht veran-

derd : bij nog slechts weinig bakkers vindt men brood met geurige "kustjes", die moeder en de kinderen zo graag aftrokken en oppeuzelden als een lekkernij. De bestelling aan huis is ook practisch verdwenen.

Tot voor een aantal jaren was het brood naast de aardappel het hoofdbestanddeel van de voeding van de gewone man. Het is dan ook begrijpelijk, dat het noodzakelijk was maatregelen te treffen om de eenvoudige verbruiker te beschermen. De municipale raad van Gent nam zo een besluit op 7 brumaire jaar IX (29 oktober 1800) : "Besluyt raekende het vertier van 't Brood".

Luisteren we eerst naar de motivering.

"Den Meyer der stad Gend,

onderrigt dat de grootste ongetrouwigheyd blyft plaets hebben in het vertier van het brood binnen deeze stad; dat het gebrek van een reglement ten deezen opzigte bepaeld en geschikt op het stelsel der wetten van de republiek, tot heden maer gediend heeft om te verstouten de geene, die zig pligtig gemaekt hebben aan deeze misdaed;

Overweegende dat het dringende is een misbruyk te beteugelen, zoo veel te ongelukkiger, om dat het besonderlyk de behoefte klasse van het volk bezwaerd; te voorkomen de gemaekte dierte van het brood, en te onderhouden by middel van eenen wettigen gezetten tax, den opregten prys van de eetwaren van eerste noodzaekelykheyd;"

De geldigheid van het besluit van de municipale raad steunt op

a) de art. 9, 13 en 30 van de wet van 22 juli 1791, waarbij de politie-officieren het recht hebben in de winkels de maten en gewichten en de gezonde staat van de eetwaren te controleren

b) op een reglement van politie op de taks van het brood van 19 augustus 1782

c) op de art. 605, 606 en 607 van het wetboek "der misdaden" :

"Zullen gestraft worden met de penen van simpel policie : de geene die bedorven en beschaedigde eetwaeren te koop zullen stellen; de bakkers en vleeschhouwers, die brood of vleesch boven den wettelyk gemaekten en afgekondigden gezetten prys zullen verkoopen".

Wat behelst nu het reglement van 1800 ?

Er worden twee experten aangesteld om het gewicht van het brood en de degelijkheid van het brood te controleren. De experten moeten de eed "van wel en getrouwelyk hunne bedieninge te doen" afleggen. Deze experten moeten een onberispelyk gedrag hebben en zo het kan, het beroep van bakker hebben uitgeoefend.

Vanaf de 1 frimaire (22 november 1800) zal om de veertien dagen de burgemeester na raadpleging van de experten de prijs van het brood bepalen. De prijzen van het brood worden om de veertien dagen gedrukt "by wyze van mercuriale". Elke bakker of broodverkoper zal een exemplaar van dit mercuriaal ontvangen op het politiebureau de eerste en zestiende van elke maand. De kosten van het drukken zijn ten laste van de bakkers, die voor een exemplaar 4 centimes 54 hon-

Actum den 11. October 1754.

By Ordonnantie van Wapn Edele heeren Schepenen
van der Keure.

Eerst was'er gestelt de Buydel-Terwe met'er
Accyse op xij. schellingen Caelfter. De
Bzooden moeten wegen in deege / te weten:
Van eenen stupber / een pondt 1. loodt.
Van twee stupbers / twee pondt 11. loodt.
Van dyp stupbers / dyp pondt 111. loodt.
Van vier stupbers / vyf pondt 111. loodt.
Van ses stupbers / seven pondt 1111. loodt.

Item d'Welstersche Caerwe met'er Accyse. op xij.
schellingen 10. groote Caelfter. De Bzooden moeten
wegen in deege / te weten:
Van eenen stupber / een pondt 111. loodt.
Van twee stupbers / dyp pondt 11. loodt.
Van dyp stupbers / vier pondt 1111. loodt.
Van vier stupbers / ses pondt 1. loodt.
Van ses stupbers / negen pondt 11. loodt.

Item den Kogen met'er Accyse op vij. schellingen
ix. grooten Caelfter. De Bzooden moeten wegen in deege /
te weten:
Van eenen stupber / twee pondt 11. loodt.
Van twee stupbers / vier pondt 111. loodt.
Van dyp stupbers / ses pondt 1111. loodt.
Van vier stupbers / negen pondt 111. loodt.
Van ses stupbers / derthien pondt 1111. loodt.

Item de Witte bzooden van een groote het stuck
moeten wegen in deege 11. loodt en half.

Item de Fransche Bzooden van 1. groote het stuck
moeten wegen in deege 111. loodt.

Nota het verbach moet wesen 11. loodt op ider pond.

Tot Gendt, by Jan Meyer, op d'Hoog-poorte in het
gekroont Sweirdt.

derdsten (twee oorden Vlaams geld) moeten betalen.

Het mercuriaal vermeldt de prijs, alsook het gewicht van het deeg en van het gebakken brood; het moet op een zichtbare manier aan het magazijn of in de winkel van de bakker of broodverkoper worden aangeplakt. De mercurialen worden ook aangeplakt in de stad op de gewone plaatsen. De bakkers moeten zich nauwkeurig houden aan het gewicht en aan de gestelde prijzen.

De overtreders werden gestraft : de eerste maal met een boete, die niet kleiner mocht zijn dan de waarde van een dagloon of een dag gevangenis noch hoger dan drie daglonen of drie dagen gevangenis. In geval van herhaling werden de straffen verhoogd.

Om de overtredingen vast te stellen moesten de experten ten minste een maal per decade (we zijn nog onder het Frans bewind) en op onbepaalde dagen de bakkerijen en de winkels van de broodverkopers bezoeken. De experten werden vergezeld door de commissaris van politie om de overtredingen vast te stellen. De bakkers en broodverkopers mogen de experten en de politiecommissaris niet hinderen bij de uitoefening van hun opdracht. De beledigingen en bedreigingen van de openbare ambtenaren gedurende de uitoefening van hun ambt worden gestraft met een boete, die niet meer mag bedragen dan tien maal de mobiele belasting en een gevangenis van niet meer dan twee jaar.

Het was verboden brood te verkopen op straat; de broodverkopers mogen echter brood verkopen op de publieke markt op het Veerleplein; ze moeten echter, net als de bakkers, voorzien zijn van een patent en van het mercuriaal.

Dit besluit werd gedrukt in de beide talen en aangeplakt op de gewone plaatsen en was ondertekend door de burgemeester L.J. Bauwens.

We mogen niet denken, dat dit reglement werkelijk iets nieuw bracht. Reeds in de vorige eeuw werd de prijs van het brood bepaald door de schepenen van de keure. Als illustratie geven we een besluit van de schepenen van de keure, waarbij de prijs van het brood werd bepaald op 11 oktober 1754.

Op 22 messidor jaar XIII (11 juli 1805) volgt een aanvullend besluit thans getekend door de burgemeester J. Dellafaille en goedgekeurd door de prefect van het Schelde-departement Faipoult.

Volgens art. 1 van dit besluit wordt de prijs van het brood bepaald in evenredigheid met de middenprijs van het graan verkocht op de graanmarkt te Gent. De prijs wordt bepaald door de burgemeester na advies van de keurders (= de vroegere experten) en van de adjunct belast met de controle op de levensmiddelen. De vorige onderrichtingen in verband met het mercuriaal blijven behouden. Art. 4 bepaalt, dat het brood wel moet bewerkt zijn en gemaakt zijn van goed tarwe- of roggemeel "zonder andere mengeling". Nieuw is dat de bakkers wonende binnen de stad en de voorgeborchten verplicht worden hun brood te merken met de eerste letters van hun naam en voornaam en met de aanduiding van de wijk van hun woonst. Elke bakker moet op zijn

kosten een merk laten maken van blik; de letters moeten vijf cm. hoogte hebben. De bakkers moeten een schets van hun merk met volledig hun naam en adres bezorgen aan de politiecommissaris van hun wijk. De bakkers mogen geen ongemerkt brood verkopen noch te koop stellen. Onze bejaarde lezers zullen zich herinneren, dat nog na de eerste wereldoorlog de bovenzijde van het brood in het midden een aantal puntjes vertoonde, die een letter vormden; de oorsprong van dit gebruik ligt dus in 1805.

Art. 8 van het nieuw reglement bepaalde, dat de bakkers en broodverkopers in hun winkel moeten beschikken over een hangbalans en over de metrieke gewichten, opdat de koper het brood zou kunnen wegen of doen wegen (1). De broodverkopers werden gehouden binnen de vijf dagen na de afkondiging van dit besluit zich kenbaar te maken bij de politiecommissaris, die hun een bewijsschrift zal afleveren.

De vreemde bakkers voorzien van een patent mogen alle dagen met uitzondering van de zondag brood in de stad brengen en te koop stellen op het Veerleplein van zonsopgang tot zonsondergang; ze moeten zich rechtstreeks naar de markt begeven en mogen onder weg noch brood afgeven noch verkopen of te koop stellen.

De straffen voorzien door het besluit van 1800 blijven behouden. Nieuw is dat bij overtreding het brood wordt verbeurd en indien het brood van goede kwaliteit is, zal het gegeven worden aan de gasthuizen of door het weldadigheidsbureau aan de armen worden uitgedeeld.

We ontdekten nog een derde besluit goedgekeurd op 30 september 1817. Art. 1 van dit besluit luidt als volgt : "De bakkers, behalven de verbintenis (= verplichting) van het brood, welke zy te koop stellen, te merken met de eerste letters van hunnen naem en voornaemen, zullen het zelf nog moeten merken, te weten :

de brooden van 8 1/2 cents of van 2 st. br. met Romeynsche cyfer II
de brooden van 13 1/2 cents of van 3 st. br. met Romeynsche cyfer III
de brooden van 17 cents of van 4 st. br. met Romeynsche cyfer IV
de brooden van 21 1/4 cents of van 5 st. br. met Romeynsche cyfer V
de brooden van 25 1/2 cents of van 6 st. br. met Romeynsche cyfer VI".

We stellen vast, dat het Romeinse cijfer de prijs in stuivers aanduidt. De reden is vermoedelijk om de kopers te helpen, daar ze nog niet gewoon zijn te rekenen met de Hollandse centen.

De bakkers moeten hun merk vernieuwen en om de merken gelijkvormig te maken berust op het stadhuis een model; "alle bakkers worden genoodigd daer van kennis te neemen".

In november 1813 waren te Gent 146 bakkers voor ongeveer 60.000 inwoners. Ze waren ingedeeld in drie klassen : de eerste klasse telde 29 bakkers, de tweede klasse 49 bakkers en de derde klasse 68 bakkers. Volgens de klasse behoorden de bakkers over een bepaalde hoeveelheid reserve-meel te beschikken, respectievelijk 50 zakken, 30 zakken en 15 zakken; in totaal beschikten de bakkers dus over 3.940 zakken reserve-meel; volgens een document zou de reserve ongeveer 590.000 kg bedra-

PRYS VAN HET BROOD.

Den MAIRE DER ST. GEND, Kamerheer van Z. M.

Gezien den I. Artikel van het Besluit van den 22 Messidor jaer XIII, ook gezien den Prys der Graenen, Besluit het gene volgt:

	DE BROODEN MOETEN WEGEN							
	In Deeg.				Gebakken.			
	Kil.	Hec.	Dec.	Gra.	Kil.	Hec.	Dec.	Gra.
De Buydel-Tarwe met Mael- en Bak-Loon is gestelt op 25 guldens 60 cents den hectolitre.								
Van 4 1/4 cents.	0	1	1	5	0	0	9	5
Van 8 1/2 cents.	0	1	2	5	0	0	1	9
Van 12 3/4 cents.	0	0	3	4	0	0	2	8
Van 17 cents.	0	0	4	6	0	0	3	8
De Menzie-Tarwe met Mael- en Bak-Loon is gestelt op 28 guldens 60 cents den Hectolitre.								
Van 4 1/4 cents.	0	1	6	5	0	1	3	7
Van 8 1/2 cents.	0	0	3	3	0	0	2	7
Van 12 3/4 cents.	0	0	4	9	0	0	4	1
Van 17 cents.	0	0	6	6	0	0	5	4
Van 21 1/4 cents.	0	0	8	2	0	0	6	8
Van 25 1/2 cents.	0	0	9	9	0	0	8	2
Het Malteleyt ofte Mengseing van half Tarwe en Rogge met mael- en Bak-Loon is gestelt op 24 guldens.								
Van 4 1/4 cents.	0	1	8	5	0	1	5	4
Van 8 1/2 cents.	0	0	3	7	0	0	3	0
Van 12 3/4 cents.	0	0	5	5	0	0	4	6
Van 17 cents.	0	0	7	4	0	0	6	1
Van 21 1/4 cents.	0	0	9	2	0	0	7	7
Van 25 1/2 cents.	1	1	1	0	0	0	9	2
Den Rogge met Mael- en Bak-Loon is gestelt op 19 guldens 40 cents den Hectolitre.								
Van 4 1/4 cents.	0	2	2	0	0	1	8	3
Van 8 1/2 cents.	0	4	4	0	0	3	6	6
Van 12 3/4 cents.	0	6	6	0	0	5	4	9
Van 17 cents.	0	8	8	0	0	7	3	2
Van 21 1/4 cents.	1	1	0	0	0	9	1	5
Van 25 1/2 cents.	1	3	2	0	1	0	9	8
De franche Brooden van 2 1/2 cents.	0	0	4	6	0	0	4	4
<i>Het verbak moet wezen 1 hectogramme 7 decigrammen op 1 kilogramme.</i>								

De tegenwoordige Merceriaele, die haere nuytweringe zal hebben van den 12 Mey 1817, zal worden aengeplakt in de Winkels, in conformiteyt van den III. artikel van het gemelde Besluit van den 22 Messidor, en aldaer moeten verblyven tot dat'er aen de Bakkers en aen wie het aen-gaet eene nieuwe zal worden afgelevert, op de pene gestatuert by den XI. Artikel van den voorgemelden Ariété.

Gegeven ten Stadhuyze den 10 Mey 1817.

Gesekent PHILIPPE GRAEF DE LENS.

gen of 150 kg per zak.

De schommelingen van de graanprijzen werden niet verrekend in de prijs van het brood, maar wel in het gewicht van het brood. Indien de prijs van het graan steeg, daalde het gewicht van het brood. Het mercuuriaal duidt dan ook het gewicht aan, zoals we in de mercurialen van 1754 en van 1817 kunnen vaststellen. De vermoedelijke reden zal wel te vinden zijn in het feit, dat men niet over de nodige munten beschikte om kleine prijsschommelingen te verrekenen. Natuurlijk waren er aan een dergelijke werkwijze vele bezwaren verbonden. Was het bepalen van de broodprijs een plaatselijke aangelegenheid, van 1821 af komen ook de Gedeputeerde Staten van Oost-Vlaanderen tussen. De prijs van het brood wordt nu bepaald per gewicht. Op 28 november 1822 verschijnt een nieuw besluit van de Gedeputeerde Staten van Oost-Vlaanderen en ondertekend door de gouverneur De Lens. De provincie wordt verdeeld in zes grote graanmarkten "welkers pryzen altoos en overanderlyk tot grondslag van de broodzetting zullen dienen". De graanmarkten zijn Gent, Aalst, Eeklo, Oudenaarde, Sint-Niklaas en Dendermonde. De steden en gemeenten moeten de broodprijs bepalen naar de prijs van het graan op de markt van hun distrikt. De verordening is slechts van toepassing op vijf broodsoorten : het brood gebakken van rode of buidel-tarwe, het roggebrood, het "masteleinen brood" van half witte en half rogge, en het brood van half rode tarwe en half rogge. Het zogenaamde Frans brood komt niet in aanmerking voor de broodzetting.

Art. 4 en 5 van het besluit van 1822 bepalen :

"Art. 4. Computatie gedaan zynde van het geldelyk bedrag den bakker toeteschryven wegens brandstoffen, maal en draagloon, gist, zout, bakkers loon, maalregt ten behoeve van het land, enz., alle welke artikelen naauwkeuriglyk by ons zyn uitgerekend geworden, zal den bakker toegestaan worden, te weten :

	Cents.
A. Voor een neerlands pond brood van roode tarwe, alswanneer de mudde van dit graan 6 guldens zal gelden	00-18
B. Voor een neerlands pond brood van witte tarwe, de mudde van dit graan geldende 7 guldens	00-12 $\frac{60}{00}$
C. Voor een neerlands pond roggen brood, alswanneer den rogge 3 guldens per mudde geldt	00-06
D. Voor een neerlands pond masteleinen brood, van half witte tarwe en half rogge, de prys per mudde van deze twee onderscheidene soorten van granen staande respectivelyk à 7 en à 3 guldens	00-09 $\frac{31}{00}$
E. Voor een neerlands pond masteleinen brood van half roode tarwe en half rogge, den prys per mudde van deze twee onderscheidene soorten van granen staande respectivelyk à 6 en à 3 guldens	00-12

Art. 5. Berekening gemaakt zynde van het getal nederlandsche ponden brood, met in achtneming der vyf onderscheidene soorten, 't welke uit

eene mudde graans, behoorlyk toebereid, zal den prys van het pond brood eene ryzing of eene daling van *eene halve cent* ondergaan t'elken reize dat eene mudde graans zal verhoogen of verlagen in pryze, te weten :

		<i>Cents. 100^e van cents.</i>
Voor de roode tarwe van	27	<u>23</u> 00
Voor de witte tarwe van	44	<u>61</u> 00
Voor den rogge	44	<u>20</u> 00
Voor het mastelein van half witte tarwe en half roode . .	44	<u>35</u> 00
Voor het masteleinen brood van half roode tarwe en half rogge	35	<u>72</u> ” 00

De gemeentebesturen van de zes markten stellen een beëdigd persoon aan, die de marktprijzen optekent. Daarna bepalen deze gemeentebesturen de broodprijs. Ze zenden het nodige aantal mercurialen aan de distriktcommissaris, die ze verder zendt aan de gemeentebesturen van zijn distrikt. Elk besluit voorziet natuurlyk sancties.

“Art. 12. De bakkers in welkers winkels de in zwang zynde Mercuriale niet zoude zyn aangeplakt, zullen eene boete ondergaan van 10 guldens, en die welke zullen overtuigt worden zich niet te hebben geschikt naar de Broodzetting, zullen door de plaatselyke besturen, met inzending van een verbaal aan de Tribunalen van politie in de respectieve kantons worden gedenonceert, om dat de Tribunalen met de overtreders volgens de bestaande wetten op het stuk, zouden kunnen handelen. Het spreekt van zelfs dat er ook aan de competente Regtbanken verbalen moeten geworden wegens de uittespreken boeten voor het nalaten van aanplakking der biljetten.

Art. 13. Ter uitvoering van het hier boven bepaalde, zal de plaatselyke politie ten minsten eens per week eene generale visite by alle de bakkers of broodverkoopers maken.”

Op 25 januari 1826 verschijnt een K.B., dat de broodzetting voor gans het Verenigd Koninkrijk regelt. De onderrichtingen bepalen zeer nauwkeurig de prijsberekening. In de marktsteden moeten de burgemeester samen met een keurmeester als proef al de verrichtingen van het broodbakken vanaf het kopen van het graan tot het bakken van het brood volgen en een prijsberekening opstellen en dit voor al de broodsoorten. De bundel Q 4/1 van het S.A. te Gent bevat de verslagen van deze proefnemingen. Als illustratie de “Uitkomst van een baksel brood, gedaan den 11 april 1826 met graan van het gewas van het jaar 1825”.

WIT BROOD

Een mud tarwe op de markt aangekocht, heeft gekost	6,535	gulden
Belasting op het gemaal	1,745	"
Plaatselijke belasting	0,21	"
Maalloon	0,38	"
Brouwersgist	0,21	"
Zout	0,04	"
Hout	0,49	"
Arbeids- of knechtsloon	1,150	"
Winst voor den bakker	1,00	"

Totaal 12,11 "

Af te trekken :

De waarde der zemelen	0,6744	
van het kort	1,8969	2,74 "
van de houtskolen	0,1700	

Blijft 9,37 "

Bovengemeld mud woog 81 ponden. Hetzelve heeft verloren :

door de verstuiving bij het malen	0,81	} totaal 42,10
door het builen aan zemelen	20,50	
kort	19,20	
deficit builen	1,59	

Blijft aan bloemmeel 38,90 pond.

Hetzelve heeft 48 1/2 pond brood opgeleverd : dus komt het Nederlandsch pond brood te staan op 19 3/10 cents. (dit geeft in Belgische munt 0,408 F)

Getekend : Van Crombrughe.

Voor roggebrood gaf de berekening 7,19 Nederlandse cent of 0,15 Belgische frank. Met pond wordt hier kg. bedoeld.

Over het brood zou nog heel wat te vertellen zijn. De graanmarkt houdt natuurlijk ook verband met het brood; deze geschiedenis vergt echter een afzonderlijk artikel. De betekenis van het brood in de volksvoeding in de negentiende eeuw wordt aangetoond door de studie van Mareska. In de wekelijkse uitgaven van een gezin van zes personen (vader, moeder en vier kleine kinderen) "vivant dans un état très voisin de la misère" stelt de uitgave voor brood in 1844 32,35 0/o voor van de totale uitgave. Vandaar ook de noodzakelijkheid de prijs van het brood te bepalen en de regelmatig terugkerende discussies over het maalrecht. In 1847 bedroeg het maalrecht :

Stedelijk Bestuur VAN GEND.

Broodzetting VAN 23 AUGUSTUS 1828.

IN TE GAAN DEN 26^{en}. AUGUSTUS NAVOLGENDE.

Het nederlandsch pond <i>Gebuild Brood</i>	22 $\frac{1}{2}$ cents.
Het nederlandsch pond <i>Tarwe Brood</i>	14 $\frac{1}{2}$ cents.
Het nederlandsch pond <i>Rogge Brood</i>	7 $\frac{1}{2}$ cents.
Het nederlandsch pond <i>Masteleinen Brood</i> , half witte tarwe en half rogge	10 $\frac{1}{2}$ cents.
Het nederlandsch pond <i>Fransch Brood</i>	22 $\frac{1}{2}$ cents.

Burgemeester en Schepenen,
VAN CROMBRUGGHE.

Op bevel, de Secretaris, ROTTER.

	100 kg. tarwe	100 kg. rogge
Brussel	afgeschapt sedert	1830
Antwerpen	2,25 F	0,70 F
Gent	2,12 F	—
Dendermonde	2,63 F	—
Mechelen	1,50 F	0,47 F

Ter verdediging van het maalrecht te Gent werd altijd bemerkt, dat de arbeidersbevolking zich bijna uitsluitend voedde met roggebrood en dus niet onderworpen was aan het maalrecht.

We zijn in 1869. De activiteit van de graanmarkt te Gent is veel verminderd : wekelijks wordt er maximum het verbruik van een dag verkocht. De bakkers kopen nu hun meel op de beurs aan prijzen, die niet openbaar bekend zijn. Te Brussel was de broodzetting reeds afgeschapt in 1854; te Antwerpen in 1858, in Luik in 1867. Na de afschaffing werden er nergens moeilijkheden vastgesteld. Gent blijkt de laatste stad, waar de broodzetting nog van toepassing is. Op 5 juli 1869 besluit de gemeenteraad de broodzetting af te schaffen. Het nieuw besluit bepaalt onder meer, dat het brood zal verkocht worden per kg., dat de bakkers in hun winkel een balans en gewichten moeten hebben en op verzoek van de klant het brood moeten wegen en dat de broodprijzen in hun winkel moeten uithangen op een zichtbare plaats. Elke overtreding zal bestraft worden met een boete van 5 tot 15 F, die bij herhaling zal kunnen gepaard gaan met een tot drie dagen gevangenis. Er is nog meer te vertellen over het brood : over het hongerjaar 1847, toen te Gent op 17 mei 63 bakkerijen door het volk werden geplunderd en verwoest, over gelijkaardige gebeurtenissen in 1854, over de opkomst van de coöperatieven met de stichting van de "Vrije Bakkers" in 1873, enz. Ook over het brood tijdens de beide wereldoorlogen zou veel te vertellen zijn. Zo wees de telling van de beschikbare tarwe - en meelvoorraden van 8 september 1914 aan, dat er te Gent 219 bakkerijen waren, die gezamenlijk beschikten over 970.600 kg. tarwe, 504.000 kg. tarwebloem en 19.540 kg. roggemeel. Hiervan beschikten de drie coöperatieven het Volksbelang, Vooruit en Het Volk samen over ongeveer de helft van de reserve aan tarwebloem. Uit een brief van een lezer verschenen op 30 maart 1916 in het dagblad Vooruit ontlene we "Voor de oorlog was er voor een familie van zes personen per week 18 tot 20 kg. brood per week nodig; nu beschikt men over 13,5 kg slecht bruin brood. Moeten we soms wit brood kopen aan 0,75 F tot 1 F of bloem aan 1,25 F of meer per kg.?" Vele lezers herinneren zich zeker ook de ellende tijdens de tweede wereldoorlog, toen we er gelukkig om waren vijf kg. tarwe te hebben kunnen smokkelen, die we niet afgenomen werden door de "controleurs", en dan zelf de tarwe maalden en ons brood baktten. Sommige lezers, de weggevoerden uit de eerste oorlog (de Z.A.B.), de krijgsgevangenen en de politieke gevangenen van de tweede oorlog zullen nog eens te-

rug denken aan de onuitstaanbare honger, die ze geleden hebben in de kampen, toen ze als enig voedsel per dag 100 gram maandenoud, steenhard zwart Duits brood en wat warm water met 5 cm aardappelschil als soep ontvingen.

Bij dit artikel zouden verschillende bedenkingen kunnen gemaakt worden; we laten dit over aan de lezer. Andere feiten in verband met het brood verdienen nog wel aandacht; dit is dan stof voor latere artikels.

M. STEELS

BRONNEN

Over de nering van de bakkers : zie F. De Potter : Gent van den oudsten tijd tot heden. Deel 7, blz. 306.

S.A.G. : bundels Q 4/1, O 39/17, K 1/3.

Gemeentebld voor 1869.

- (1) Tijdens het Frans bewind en tijdens het Verenigd Koninkrijk deed de overheid grote inspanningen om het gebruik van de metrieke maten ingang te doen vinden. In 1790 nam de Conventie een besluit tot uniformisering van maten en gewichten voor het ganse land. Een commissie van de Academie van Wetenschappen met Borde, Lagrange, Laplace, Monge en Condorcet werd belast met het opstellen van een werkplan. Een decreet van 2 november 1801 gaf aan het decimale metrieke stelsel een wettig bestaan.
-